

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/348309977>

Οι στάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης βάσει φύλου, για την ένταξη δίγλωσσων μαθητών στα Δημόσια Δημοτικά Σχολεία της Αττικής

Article · January 2021

CITATIONS

0

READS

23

2 authors, including:

[Konstantinos Gkaravelas](#)
University of Ioannina

23 PUBLICATIONS 1 CITATION

[SEE PROFILE](#)

Κουτούση Αντιγόνη
Γκαρβέλας Κωνσταντίνος

Οι στάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης βάσει φύλου, για την ένταξη δίγλωσσων μαθητών στα Δημόσια Δημοτικά Σχολεία της Αττικής.

Περίληψη

Στη παρούσα μελέτη εξετάζονται οι απόψεις και οι στάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης βάσει του φύλου σχετικά με την ένταξη δίγλωσσων μαθητών στα δημόσια δημοτικά σχολεία της Αττικής. Πιο συγκεκριμένα, διερευνάται κατά πόσο οι απόψεις ανδρών και γυναικών διαφοροποιούνται όσον αφορά την παρουσία των δίγλωσσων μαθητών στη τάξη κι ακόμη αν η ένταξη των μαθητών αυτών θεωρείται εφικτή. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως οι απόψεις των εκπαιδευτικών δεν διαφοροποιούνται σημαντικά ανάλογα το φύλο τους και παρατηρήθηκε πως τόσο οι γυναίκες όσο και οι άντρες θεωρούν ότι οι μεικτές τάξεις δυσκολεύουν το εκπαιδευτικό τους έργο. Τέλος, από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας φάνηκε πως οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν αρκετά στην ένταξη των δίγλωσσων μαθητών στη σχολική κοινότητα και τη θεωρούν εφικτή.

Λέξεις κλειδιά: δίγλωσσοι μαθητές, μεικτές τάξεις, εκπαιδευτικοί, ένταξη.

Gender-based attitudes of primary school teachers towards the inclusion of bilingual students in the primary schools of Attica

Abstract

This study will attempt to examine the diversity of opinion and attitude throughout first degree education teachers, regarding the integration of bilingual students in the public sector schools of Attica. In more detail, this study will investigate the differences between men and women and their way of thinking in the presence of bilingual students in the classroom. Furthermore, the feasibility of integrating these students in the classroom will be examined and discussed. The outcome of this study will prove that teacher's opinion does not rely on gender and it has been observed that both men and women feel their educational work is getting more challenging throughout mixed classes. Finally, the aftermath of this study will demonstrate that educators accept the integration of bilingual students into the school community and consider it feasible.

Keywords: bilingual students, mixed classes, teachers, integration.

1.Εισαγωγή

Η διγλωσσία είναι το φαινόμενο της ύπαρξης δύο ή και περισσότερων γλωσσών και χαρακτηρίζει κοινωνίες στις οποίες παρουσιάζονται διαφορετικοί πληθυσμοί. Στην Ελλάδα όπου τα κύματα των μεταναστών αυξάνονται ολοένα και περισσότερο, δημιουργούνται νέα και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Έτσι, η ανομοιογένεια των πληθυσμών τόσο στην εθνική καταγωγή όσο και στη γλώσσα αποτελεί θέμα προβληματισμού για κάθε αναπτυσσόμενη χώρα αλλά και πρόκληση να διαχειριστεί νέα ζητήματα και να εντάξει στην κοινωνία της διαφορετικούς πληθυσμούς.

Με βάση τις νέες συνθήκες, η Ελλάδα καλείται να διαχειριστεί ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής, να εφαρμόσει νέες διδακτικές προσεγγίσεις για τους δίγλωσσους μαθητές που φοιτούν στα σχολεία της και να στοχεύσει στην ομαλή ένταξη τους σε αυτό αλλά και στην κοινωνία. Τίθεται, λοιπόν, εδώ το ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ώστε να μπορέσει η χώρα να διαχειριστεί την ετερογένεια του πληθυσμού στις σχολικές τάξεις εφαρμόζοντας κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα. Κύριο ρόλο σε αυτό διαδραματίζει ο εκπαιδευτικός, ο οποίος καλείται να διαχειριστεί μια πολυπολιτισμική τάξη με τις δικές της ιδιαιτερότητες και ανάγκες, προσπαθώντας από τη μία πλευρά να διευκολύνει την σχολική ένταξη των δίγλωσσων μαθητών κι από την άλλη να επιτύχει τα καλύτερα αποτελέσματα για όλη την τάξη. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε

σε Ελλάδα και Κύπρο, οι εκπαιδευτικοί παρά το γεγονός ότι έχουν παρακολουθήσει μαθήματα και διαλέξεις για ζητήματα διγλωσσίας και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, εμφάνισαν δυσκολία να δεχτούν τη σχέση ανάμεσα στις γλώσσες και τη σημασία μίας πρώτης γλώσσας στην εκμάθηση μίας δεύτερης¹.

Η νέα πραγματικότητα, που παρατηρείται, αποτέλεσε την αφορμή να πραγματοποιηθεί η παρούσα έρευνα, με κύριο σκοπό να εξεταστούν οι στάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε δημόσια δημοτικά σχολεία της Αττικής, σχετικά με την ένταξη διγλωσσών μαθητών σε αυτά και να παρατηρηθεί αν το φύλο των εκπαιδευτικών παίζει καθοριστικό ρόλο. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κυρίως σε σχολεία του κέντρου της Αθήνας αλλά και σε σχολεία άλλων Δήμων του νομού Αττικής.

2.Θεωρητικό πλαίσιο

2.1. Αποσαφήνιση των όρων

2.1.1. Στάσεις

Οι άνθρωποι συνηθίζουν να χρησιμοποιούν στο καθημερινό τους λόγο όρους και έννοιες που αναφέρονται στις στάσεις των ανθρώπων απέναντι σε γεγονότα, καταστάσεις, φυσικά ή κοινωνικά φαινόμενα. Ο όρος *στάσεις* αναφέρεται κυρίως σε παγιωμένους τρόπους συμπεριφοράς, οι οποίοι συγκροτούνται από συναισθήματα, αρέσκειες ή δυσαρέσκειες, σκέψεις και ιδέες. Σύμφωνα με τον κοινωνικό ψυχολόγο Gordon Allport, οι στάσεις αποτελούν την πιο ουσιαστική έννοια για την κοινωνική ψυχολογία και την όρισε ως «μια νοητική και νευρολογική κατάσταση ετοιμότητας, οργανωμένη μέσα από την εμπειρία, που ασκεί κατευθυντήρια ή δυναμική επιρροή στην αντίδραση του ατόμου σε όλα τα αντικείμενα και τις καταστάσεις με τις οποίες σχετίζεται»². Επίσης, οι στάσεις ανάλογα με το εμπλεκόμενο αντικείμενο αναφέρονται σε ειδικούς όρους, όπως για παράδειγμα αποτελούν οι στάσεις απέναντι σε κοινωνικές ομάδες και όταν αυτές είναι κυρίως αρνητικές, αποκαλούνται *προκαταλήψεις*, απέναντι στον εαυτό μας αποκαλείται *αυτοσεβασμός* και τέλος, οι στάσεις απέναντι σε αφηρημένες έννοιες καλούνται *αξίες*³.

2.1.2. Το φαινόμενο της διγλωσσίας

Η Διγλωσσία αποτελεί ένα φαινόμενο, το οποίο εμφανίζεται όταν δύο γλώσσες έρχονται σε επαφή κι η οποία πραγματοποιείται όταν ένα άτομο θελήσει να επικοινωνήσει με κάποιο άλλο άτομο που μιλάει μια διαφορετική από τη δική του γλώσσα⁴. Σύμφωνα με τη Σκούρτου, η διγλωσσία συνοδεύεται με τις μετακινήσεις ή τις μετεγκαταστάσεις ομάδων ανθρώπων και με την επαφή και τη σύγκρουση πολιτισμών και γλωσσών σε πολλές φάσεις της ιστορίας τους⁵. Έτσι λοιπόν, χαρακτηριστικό της διγλωσσίας είναι ότι προϋποθέτει ανθρώπους με διαφορετικές γλώσσες που πρέπει να επικοινωνήσουν μεταξύ τους κι ακόμη, δεν είναι στατική, καθώς συγκροτείται από ζωντανές γλώσσες και αποτελεί δημιούργημα των ομιλητών της.

Ο όρος της διγλωσσίας παρουσιάζεται στη διεθνή βιβλιογραφία με δύο όρους. Αρχικά, ο όρος *diglossia*, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Ferguson (1959) για να εκφράσει την ποικιλία που μπορεί να παρουσιάσει μια γλώσσα και επίσης ο όρος *Bilinguality* ή *Bilingualism*, ο οποίος σήμερα είναι ευρέως διαδεδομένος και χρησιμοποιείται για να δηλώσει την ικανότητα χρήσης δυο γλωσσών από το ίδιο παιδί⁶. Στην ελληνική βιβλιογραφία, η σημασία του όρου της διγλωσσίας αποδίδεται με τον όρο κοινωνική διγλωσσία σε αντίθεση με την ατομική διγλωσσία που αποδίδεται με τον αγγλικό όρο *bilingualism*⁷.

Ο Fishman διευκρίνισε τη σχέση μεταξύ ατομικής και κοινωνικής διγλωσσίας, υποστηρίζοντας ότι η ατομική διγλωσσία αφορά τους ψυχολόγους και τους γλωσσολόγους, ενώ η κοινωνική διγλωσσία αφορά τους

¹ Σκούρτου,Ε.(2011), *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg, σ.25.

²1935, σ.810 στο Hogg.M.A.&Vaughan.G.M. (2010), *Κοινωνική Ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg, σ.200.

³ Hewstone.M.&Stroebe.W. (2007), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία*. Αθήνα: Παπαζήση,σ.339-340.

⁴ Τριάρχη-Herrmann. (2000), *Η διγλωσσία στην Παιδική Ηλικία. Μια Ψυχολογιστική Προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.4.

⁵ Σκούρτου,Ε.(2011), *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg,σ.31

⁶Νταλακούρας,Γ..(2014) Νταλακούρας, Γ. (2014), Ο Διγλωσσος μαθητής στο ελληνικό σχολείο. Γεωργογιάννης, Π.(επιμ). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση Ελληνικά ως δεύτερη ξένη γλώσσα*.Πάτρα:Συνεδριακό και πολιτιστικό κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών, σ.σ. 364-372

⁷ Δαμανάκης,(1998), στο Τριάρχη-Herrmann,B.(2000), *Η διγλωσσία στην Παιδική Ηλικία. Μια Ψυχολογιστική Προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.51.

κοινωνιολόγους και τους κοινωνιογλωσσολόγους και διέκρινε τέσσερις γλωσσικές περιπτώσεις. Την ατομική και κοινωνική διγλωσσία, την κοινωνική διγλωσσία χωρίς ατομική διγλωσσία, την ατομική διγλωσσία χωρίς κοινωνική διγλωσσία και τέλος ούτε ατομική ούτε κοινωνική διγλωσσία⁸.

Ο Baker (1996), από την άλλη, αναφέρει πως το δίγλωσσο άτομο είναι σε θέση να μιλά δύο ή περισσότερες γλώσσες όμως στην πράξη μπορεί να χρησιμοποιεί μόνο τη μία. Διαχώρισε λοιπόν την *επάρκεια* από τη *χρήση*, εξετάζοντας την γλωσσική δυνατότητα του δίγλωσσου ατόμου και την γλωσσική χρήση και παρουσίασε τις τέσσερις βασικές δεξιότητες που έχει ο δίγλωσσος μαθητής, οι οποίες είναι η *ακρόαση*, η *ομιλία*, η *ανάγνωση* και η *γραφή*⁹. Υπάρχει ίσως και μια πέμπτη γλωσσική δεξιότητα την οποία πρότεινε η Skutnabb-Kangas (1981) και αυτή είναι η γλώσσα που χρησιμοποιούμε στη σκέψη, δηλαδή ο *εσωτερικός λόγος* και μπορούμε να την τοποθετήσουμε κάτω από τον τίτλο *ομιλία*¹⁰.

Τέλος, ο όρος *ημιγλωσσία* ή *διπλή ημιγλωσσία* (*semilingualism* /*double semilingualism*). χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει τα άτομα που παρουσιάζουν ποσοτικές και ποιοτικές ελλείψεις και στις δύο γλώσσες με απουσία επάρκειας και στις δύο γλώσσες. Συγκεκριμένα, ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970 στο σκανδιναβικό χώρο. Οι όροι ημιγλωσσία ή διπλή ημιγλωσσία χρησιμοποιήθηκαν υποτιμητικά, το οποίο όμως δεν είναι δίκαιο, καθώς οι δίγλωσσοι αφενός μπορεί να χρησιμοποιούν και τις δύο γλώσσες όμως για διαφορετικούς σκοπούς και κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις, κι αφετέρου η ελλιπής ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων τους μπορεί να οφείλεται σε οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες. Ο Baker αναφέρει πως ο κίνδυνος στον ορισμό της ημιγλωσσίας είναι ότι τοποθετεί την ανεπάρκεια της γλωσσικής ανάπτυξης στην εσωτερική, ατομική διγλωσσία παρά στους εξωτερικούς, κοινωνικούς παράγοντες, τονίζοντας πως τελικά ο όρος έχει πολιτικό κι όχι γλωσσικό νόημα¹¹. Η Σκούρτου συνεχίζει, τονίζοντας ότι η ημιγλωσσία μπορεί να δημιουργήθηκε για να ερμηνεύσει τις δυσκολίες των δίγλωσσων μαθητών αλλά κατηγορήθηκε ότι οδήγησε σε μια «εξομίωση» της όποιας αποκλίνουσας γλωσσικής πρακτικής με γλωσσικό έλλειμμα¹².

2.2. Διγλωσση εκπαίδευση και ένταξη δίγλωσσων μαθητών.

Η σχέση διγλωσσίας και διγλωσσης εκπαίδευσης αποτελεί ένα πολυδιάστατο ζήτημα, το οποίο άρχισε να προβληματίζει πολλούς ερευνητές στην Ελλάδα από τη στιγμή που εμφανίστηκε το πρώτο κύμα μεταναστών, το οποίο παρατηρήθηκε έντονο μετά την πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη το 1989. Το ζήτημα αυτό βρέθηκε στο επίκεντρο προβληματισμού, καθώς η διγλωσσία αφορά συγχρόνως το δίγλωσσο μαθητή, τις εμπλεκόμενες γλώσσες, τη μαθητική κοινότητα της τάξης που απαρτίζεται από δίγλωσσους και μονόγλωσσους μαθητές και συχνά από μονόγλωσσο δάσκαλο, τη μάθηση της γλώσσας και τη μάθηση μέσω της γλώσσας. Αυτή λοιπόν η σύνθεση απαιτεί και μια συνθετική προσέγγιση¹³.

Ο όρος *δίγλωσση εκπαίδευση* αναφέρεται στη διδασκαλία δύο γλωσσών, οι οποίες αποτελούν το μέσο για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων στην εκπαιδευτική διαδικασία χωρίς αυτό όμως να σημαίνει και την ανάπτυξη της γλωσσικής επάρκειας και των δύο γλωσσών¹⁴. Πιο συγκεκριμένα, ο όρος αυτός αποκτά νόημα όταν αναφέρεται σε προγράμματα που έχουν σχεδιαστεί για να προωθήσουν τις διαγλωσσικές ικανότητες των μαθητών σε όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους. Η εφαρμογή δηλαδή ενός προγράμματος δίγλωσσης διδασκαλίας που θα δίνει έμφαση στην ανάπτυξη του προφορικού και γραπτού λόγου στη μειονοτική γλώσσα

⁸ Baker.C.,(2001) , *Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Στο: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b6/01.html (προσπελάστηκε στις 15/1/2016).

⁹ Baker.C.,(2001) , *Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Στο: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b6/06.html (προσπελάστηκε στις 15// 2016).

¹⁰ Baker.C.,(2001) , *Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Στο: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b6/01.html (προσπελάστηκε στις 15/1/2016).

¹¹ Baker.C.,(2001) , *Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Στο: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b6/01.html (προσπελάστηκε στις 15/1/2016).

¹² Σκούρτου,Ε.(2011), *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg,σ.141

¹³ Σκούρτου,Ε.(2002), Δίγλωσσοι μαθητές στο ελληνικό σχολείο. *Επιστήμες Αγωγής*, Θεματικό τεύχος 2002, σ.σ. 11-20.

¹⁴ Cumminis.,(2005), *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση- Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της Ετερότητας*. Αθήνα: Gutenberg, σ.124

αλλά και στη διδασκαλία και των δύο γλωσσών, θα ευνοήσει τον δίγλωσσο μαθητή και πολύ πιθανό να επωφεληθεί νοητικά από την πρόσβαση σε δύο γλωσσικά συστήματα¹⁵.

Παράλληλα με τη προσπάθεια δημιουργίας μιας δίγλωσσης εκπαίδευσης, ξεκίνησε να απασχολεί και η ένταξη δίγλωσσων μαθητών στη σχολική κοινότητα αλλά και στη κοινωνία. Η ένταξη των δίγλωσσων μαθητών αποτελεί το θετικό αποτέλεσμα μιας δίγλωσσης εκπαίδευσης που θα στηρίζεται στην αλληλοαποδοχή και στο σεβασμό της διαφορετικότητας.

Ο όρος *ένταξη* έχει αποδοθεί τα τελευταία χρόνια με άλλους συνώνυμους όρους, όπως ενσωμάτωση, συνεκπαίδευση ή ενιαία εκπαίδευση, ωστόσο τα κύρια χαρακτηριστικά του όρου αυτού είναι η δικαιοσύνη, η ισότητα, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και οι ίσες ευκαιρίες. Ορίζοντας την ένταξη (integration), αυτή αποτελεί

«την αποδοχή, μέσα σε μια ήδη λειτουργούσα-με τις δικές της φυσικές και κοινωνικές δυναμικές-ομάδα, μιας θέσης, από ένα άτομο ή μια κατηγορία ατόμων, που έχουν διαφορετικά κοινωνικά, βιολογικά, ψυχολογικά ή οικονομικά χαρακτηριστικά, και την παροχή κάθε είδους βοήθειας μέσα και έξω από την ομάδα για τη διατήρηση της θέσης αυτής, καθώς και την απόκτηση ρόλου ή ρόλων στα πλαίσια αυτής της ομάδας»¹⁶.

Στόχος της ένταξης είναι η ύπαρξη δίκαιων σχολείων όσον αφορά τη μάθηση και τη συμμετοχή κι αυτό μπορεί να επιτευχθεί με εκπαιδευτική διαφοροποίηση μέσω της τροποποίησης του αναλυτικού προγράμματος, της διδασκαλίας, των δομών και πρακτικών του σχολείου, την χρήση διαφοροποιημένου εκπαιδευτικού υλικού και την επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Γενικότερα, η ενσωμάτωση είναι η συνένωση διάφορων μερών του κοινωνικού συστήματος. Υπάρχουν στοιχεία που αλληλοσυνδέονται για να επιτύχουν τη συνοχή και την ενότητα του συνόλου, τα οποία είναι το πολιτισμικό, το κανονιστικό ή δεοντολογικό, το επικοινωνιακό και το λειτουργικό¹⁷.

2.3. Το φύλο του εκπαιδευτικού

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε ένα πολυπολιτισμικό σχολείο είναι ιδιαίτερα απαιτητικός. Αυτό συμβαίνει, γιατί ο εκπαιδευτικός καλείται να εφαρμόσει τις κατάλληλες διδακτικές μεθόδους, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και τα ενδιαφέροντα κάθε μαθητή της μεικτής τάξης, δημιουργώντας ένα διαπολιτισμικό κλίμα, στηριζόμενο στο σεβασμό και την αλληλοαποδοχή, τα οποία κατέχουν κεντρική θέση για την κινητοποίηση των μαθητών δεύτερης γλώσσας με σκοπό να συμμετέχουν ενεργά στην μάθηση. Έτσι, η ακαδημαϊκή επιτυχία δίγλωσσων μαθητών δεν στηρίζεται τόσο στις διδακτικές μεθόδους που θα εφαρμόσει ο εκπαιδευτικός, όσο στη θεμελιώδη αρχή της επιβεβαίωσης της ταυτότητας των μαθητών αυτών¹⁸. Βέβαια, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει και το φύλο του εκπαιδευτικού. Σύμφωνα με έρευνες, έχουν παρουσιαστεί διαφορές ανάμεσα σε άνδρες και σε γυναίκες όσον αφορά τη στάση τους απέναντι σε δίγλωσσους μαθητές αλλά και στην επαγγελματική τους ικανοποίηση. Πιο αναλυτικά, έχουν καταγραφεί υψηλότερα επίπεδα επαγγελματικής ικανοποίησης στις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες, ενώ στους άνδρες καταγράφηκε περισσότερο άγχος και επαγγελματική εξουθένωση (Huang, 2001, Gursel et al., 2002)¹⁹. Επίσης, έρευνες (Dey 1995, Barber, 2002) έχουν δείξει μικρές τάσεις διαφοροποίησης καθώς οι γυναίκες είναι φορείς αντιλήψεων περισσότερο μη-παραδοσιακών, προσωπικών και μαθητο-κεντρικών σε σχέση με τους άνδρες²⁰. Τέλος, παρατηρήθηκε ότι οι

¹⁵Σακελλαροπούλου.Ε.,(2007), *Διγλωσσία και τρόποι διαχείρισης της στην εκπαιδευτική πράξη, Γλώσσα, σκέψη και πράξη στην εκπαίδευση*.Ιωάννινα, σ.σ.5

¹⁶Τσιναρέλης, 1996, στο Χαρίτου,Σ. (2008),*Ένταξη παιδιών με ειδικές ανάγκες στο γενικό σχολείο*.Η καινούργια πραγματικότητα στο ελληνικό σχολείο. Ο ρόλος της φυσικής αγωγής στη διαδικασία της ένταξης. Κουτσούκη,Δ.(επιμ.). *Προώθηση προγραμμάτων φυσικής δραστηριότητας σε ειδικά σχολεία με στόχο την κοινωνική ένταξη μαθητών με κινητικές – πολλαπλές αναπηρίες* Αθήνα: Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ,σ.σ.23-33

¹⁷Τζίμας,Γ.&Λαμπροπούλου,Α.(2007), *Απο την Ενσωμάτωση στην ένταξη και στη συνεκπαίδευση κωφών παιδιών στο κοινό σχολείο. Σχολείο Ίσο για Παιδιά Άνισα*.Αθήνα: ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ,σ.σ.241-247

¹⁸Cumminis.,(2005), *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση- Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της Ετερότητας*.Αθήνα: Gutenberg, σ.35

¹⁹Χαμπίδης,Θεόδωρος.(2011),*Ο ρόλος του φύλου(εκπαιδευτικού και μαθητή) στην εκπαιδευτική διαδικασία: η οπτική των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Διδακτορική διατριβή. Θράκη:Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, σ.σ.70

²⁰Χαμπίδης,Θεόδωρος. (2011), *Ο ρόλος του φύλου(εκπαιδευτικού και μαθητή) στην εκπαιδευτική διαδικασία: η οπτική των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Διδακτορική διατριβή. Θράκη:Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, σ.σ.70

γυναίκες δεν πιστεύουν στην καλή σχολική επίδοση των δίγλωσσων μαθητών σε αντίθεση με τους άνδρες²¹. Έτσι, κρίθηκε ιδιαίτερα ενδιαφέρον να ερευνηθεί κατά πόσο οι απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται στα δημόσια δημοτικά σχολεία της Αττικής διαφοροποιούνται βάσει του φύλου σε σχέση με το εκπαιδευτικό τους έργο και την ύπαρξη μεικτών τάξεων.

2.4. Υποθέσεις

Ευρύτερη υπόθεση στη παρούσα ερευνητική εργασία είναι ότι οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι εργάζονται σε Δημόσια Δημοτικά Σχολεία της Αττικής, διαφοροποιούν ανάλογα το φύλο τους, τη στάση τους απέναντι στους δίγλωσσους μαθητές.

Πιο αναλυτικά, για τη διεξαγωγή της έρευνας η κεντρική υπόθεση χωρίστηκε σε επιμέρους υποθέσεις, οι οποίες είναι οι εξής:

- Οι γυναίκες εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι δεν τους δυσκολεύει η ύπαρξη μεικτών τάξεων στο εκπαιδευτικό τους έργο.
- Οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι είναι ανέφικτη η ένταξη των δίγλωσσων μαθητών.

3. Μεθοδολογία της έρευνας

3.1. Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά ενενήντα ένα (91) εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε Δημόσια Δημοτικά Σχολεία της Αττικής. Συνολικά, τα σχολεία στα οποία έγινε η έρευνα ήταν δέκα (10) στον αριθμό²². Η δειγματοληπτική μέθοδος που εφαρμόστηκε ήταν η τυχαία στρωματοποιημένη δειγματοληψία (stratified sampling) και επιλέχθηκε για να εξασφαλίσει την αντιπροσώπευση κάθε τμήματος του πληθυσμού, τη μείωση σφάλματος εκτίμησης και την ύπαρξη ικανού αριθμού υποκειμένων που προέρχονται από υποπληθυσμούς²³.

Αναφορικά με το φύλο του δείγματος, το 34,1% είναι άνδρες (n=31) και 65,9% γυναίκες (n=60). Η ηλικία του δείγματος κυμαίνεται από 22 έως 50 ετών και συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρήθηκε στην ηλικία 41-50 με 40,7% (n=37) αλλά και 50 κι άνω με 30% (n=33). Ειδικότερα, επιλέχθηκαν βάσει καταλόγου, Δημόσια Δημοτικά σχολεία της Αττικής από διαφορετικές περιοχές και Δήμους. Έπειτα, αφού ο πληθυσμός χωρίστηκε σε στρώματα (strata)²⁴ πραγματοποιήθηκε η έρευνα.

3.2. Ερευνητικά εργαλεία και τρόπος ανάλυσης δεδομένων

Για την εξυπηρέτηση των στόχων της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο προκειμένου να γίνει συλλογή των δεδομένων. Σχεδιάστηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε είκοσι (20) ερωτήσεις με σκοπό να είναι σύντομο και περιεκτικό. Αποφεύχθηκε η χρήση πρόσθετων ερωτήσεων, για να μην οδηγήσει σε έλλειψη προθυμίας συμπλήρωσης του από τους εκπαιδευτικούς.

Οι περισσότερες ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου, όμως υπήρχαν και τρεις (3) ερωτήσεις ανοικτού τύπου με την προϋπόθεση οι συμμετέχοντες να έχουν απαντήσει «ναι» στη κλειστή ερώτηση. Η επιλογή αυτή έγινε καθώς «μια ανοικτού τύπου ερώτηση μπορεί να αποτυπώσει την αυθεντικότητα, τον πλούτο, το βάθος της απάντησης και την ειλικρίνεια»²⁵. Έγινε προσπάθεια, ώστε το ερωτηματολόγιο να είναι σύντομο κι οι

²¹ Πουρσανίδου, Αφέντρα. (2016), *Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε δίγλωσσους/πολύγλωσσους μαθητές: Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών δημοτικών σχολείων της Ξάνθης*. Διπλωματική εργασία. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Θράκης, σ.σ.232

²² 45ο, 93ο, 102ο, 104ο, 105ο, και 107ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, 4ο Δημοτικό Σχολείο Ζωγράφου, 9ο Δημοτικό Σχολείο Αγίας Παρασκευής, 15ο Δημοτικό Σχολείο Αμαρουσίου και το 5ο Δημοτικό Σχολείο Μεταμόρφωσης.

²³ Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005), *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Κριτική, σ. 133

²⁴ τα σχολεία αποτελούν τα στρώματα κι απ' αυτά επιλέχθηκαν επιμέρους δείγματα με απλή τυχαία δειγματοληψία.

²⁵ Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2012), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ.431

ερωτήσεις του απλές και κατανοητές με σκοπό να αποφευχθεί η μη κατανόηση τους από τους συμμετέχοντες.

Πριν την έναρξη του ερωτηματολογίου υπήρχε ένα εισαγωγικό σημείωμα, το οποίο εξηγούσε στους συμμετέχοντες πως θα διασφαλιστεί η ανωνυμία τους και τους ενημέρωνε για το σκοπό της έρευνας, το λόγο δημιουργίας του και τη σπουδαιότητα του, σε ποιους απευθύνεται και ποια είναι τα στοιχεία του ερευνητή.

Τα ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αφορούσε τα δημογραφικά στοιχεία, όπου οι συμμετέχοντες συμπλήρωναν το φύλο, την ηλικία τους, το μορφωτικό τους επίπεδο, τη θέση εργασίας, τα χρόνια υπηρεσίας τους και το σχολείο στο οποίο εργάζονται. Έπειτα, στο δεύτερο μέρος έπρεπε να απαντήσουν σε κλειστές ερωτήσεις με σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις τους απέναντι στους δίγλωσσους μαθητές καθώς και η επάρκεια τους σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Χρησιμοποιήθηκαν εννέα (9) ερωτήσεις με απάντηση «ναι», «όχι», δύο (2) ερωτήσεις πολλαπλής απάντησης και δέκα (10) ερωτήσεις με κλίμακες ιεράρχησης. Η βαθμολόγηση αυτών των ερωτήσεων βασίστηκε σε μια πενταβάθμια κλίμακα Likert, από το 1: καθόλου μέχρι το 5: πάρα πολύ.

Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου διήρκεσε τρεις (3) εβδομάδες κι αφού ελέγχθηκαν όλες οι παραπάνω παράμετροι, ξεκίνησε η διανομή των ερωτηματολογίων, η οποία κράτησε ένα (1) μήνα, από τις αρχές του Φεβρουαρίου έως τα τέλη του Φεβρουαρίου του 2016. Συνολικά, μοιράστηκαν εκατόν δέκα (110) ερωτηματολόγια, από τα οποία επεστράφησαν ενενήντα ένα (91). Τα υπόλοιπα δεκαεννιά (19) δεν παραδόθηκαν στους ερευνητές. Πρώτο βήμα ήταν να ενημερωθούν οι διευθυντές των σχολείων για το σκοπό της έρευνας με μια σύντομη παρουσίαση κι έπειτα οι εκπαιδευτικοί. Επίσης, δόθηκε έμφαση στο απόρρητο των στοιχείων και στη χρήση τους μόνο για ερευνητικούς σκοπούς. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διαρκούσε περίπου δέκα (10) λεπτά και η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από τους συμμετέχοντες της έρευνας πραγματοποιήθηκε με τη παρουσία της ερευνήτριας στο σχολικό χώρο με σκοπό να δίνονται οδηγίες και πληροφορίες όταν αυτό απαιτείται καθώς και να διασφαλιστεί η εγκυρότητα της έρευνας. Μετά τη συλλογή των δεδομένων, ακολούθησε η κατηγοριοποίηση και η κωδικοποίηση τους, ώστε στη συνέχεια να γίνει ανάλυση των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν από τα δείγματα. Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του λογισμικού Statistical Package for the Social Sciences (S.P.S.S).

4.Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 91 εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με σκοπό να εξεταστούν οι απόψεις τους απέναντι στους δίγλωσσους μαθητές. Έτσι στο παρακάτω πίνακα 1 παρουσιάζεται η κατανομή των εκπαιδευτικών σύμφωνα με το φύλο τους.

Πίνακας 1: Κατανομή εκπαιδευτικών με βάση το φύλο σε %

Φύλο	N	%
Άντρες	31	34,1%
Γυναίκες	60	65,9%
Σύνολο	91	100,0%

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι οι γυναίκες εκπαιδευτικοί αποτελούν το 65,9% του δείγματος και οι άνδρες εκπαιδευτικοί το 34,1%. Έτσι, η αναλογία των εκπαιδευτικών που έλαβαν μέρος στην έρευνα δεν ήταν ίση σύμφωνα με το φύλο και από τους 91 εκπαιδευτικούς οι γυναίκες ήταν σχεδόν διπλάσιες (65,9%) από τους άντρες (34,1%).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο πίνακας 2 καθώς το 74,7% (n=68) των εκπαιδευτικών πιστεύει πως η παρουσία των δίγλωσσων μαθητών και η ύπαρξη μεικτών τάξεων δυσκολεύει το έργο τους και μόνο το 24,2% (n=22) υποστηρίζει το αντίθετο. Στη συνέχεια, με σκοπό να εξεταστεί αν διαφέρει η παραπάνω άποψη ανάλογα το φύλο, πραγματοποιήθηκε σύγκριση ποσοσטיαίων αναλογιών (crosstabs) ως προς τη κατηγορική μεταβλητή φύλο. Το κριτήριο χ^2 έδειξε $\chi^2(2,n=91)$, 2,094, $p=0,351$, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές και να μην υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο φύλο.

Πίνακας 2: Κατανομή (απόλυτες και σχετικές συχνότητες) δυσκολίας του εκπαιδευτικού έργου ως προς το φύλο σε %

Εκτίμηση των εκπαιδευτικών Δυσκολία στο εκπαιδευτικό έργο	ΝΑΙ		ΟΧΙ	
	N	%	N	%
Γυναίκες	47	78,3%	12	20%
Άντρες	21	67,7%	10	32,3%
Σύνολο	68	74,7%	22	24,2%

$p=0,05<0,351$

Πιο αναλυτικά, δεν παρατηρείται μεγάλη διαφορά στις θετικές (Ναι) απαντήσεις αντρών και γυναικών, καθώς τόσο το 78,3% (n=47) των γυναικών όσο και το 67,7% (n=21) των αντρών θεωρεί πως η ύπαρξη μεικτών τάξεων δυσκολεύει το έργο τους κι επομένως δεν υπάρχει διαφοροποίηση σύμφωνα με το φύλο. Το ίδιο φαίνεται και στις αρνητικές (Όχι) απαντήσεις με το 20% (n=12) των γυναικών και το 32,3%(n=10) των ανδρών να υποστηρίζουν ότι δεν τους δυσκολεύει.

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την εκτίμηση τους για την επίτευξη της σχολικής ένταξης των δίγλωσσων μαθητών στα δημόσια δημοτικά σχολεία, καταγράφονται στον πίνακα 3, όπου παρουσιάζεται η κατανομή συχνότητας των απαντήσεων που δόθηκαν από τους εκπαιδευτικούς. Παρατηρείται ότι το 2,2% των εκπαιδευτικών θεωρούν ότι η επίτευξη της σχολικής ένταξη δεν πραγματοποιείται «καθόλου», ενώ το 24,2% θεωρεί ότι πραγματοποιείται «Λίγο». Παράλληλα, το 45,1% ,το 17,6% και το 8,8% θεωρούν ότι η σχολική ένταξη των δίγλωσσων μαθητών πραγματοποιείται «Αρκετά», «Πολύ» και «Πάρα πολύ» αντίστοιχα.

Πίνακα 3: Κατανομή συχνότητας επίτευξης σχολικής ένταξης στα Δημόσια Δημοτικά Σχολεία σε %

Εκτίμηση των εκπαιδευτικών Επίτευξη σχολικής ένταξης	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
	N	2	22	41	16
%	2,2%	24,2%	45,1%	17,6%	8,8%

Αυτό που προκύπτει είναι πως σχεδόν οι μισοί εκπαιδευτικοί θεωρούν την σχολική ένταξη των δίγλωσσων μαθητών στα Δημόσια Δημοτικά Σχολεία «Αρκετά» εφικτή (45,1%, n=41) αλλά κι ένα μικρότερο ποσοστό του 24,2% (n=22) να πιστεύει «Λίγο» σε αυτή. Αυτό που επίσης διακρίνεται από τον πίνακα είναι κι ένα μικρό ποσοστό του 8,8% να πιστεύει «Πάρα Πολύ» στην πραγματοποίηση της ένταξης.

5.Συμπεράσματα-Προτάσεις

Βασικός στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο οι απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται στα δημόσια δημοτικά σχολεία της Αττικής διαφοροποιούνται βάσει του φύλου σε σχέση με το εκπαιδευτικό τους έργο και την ύπαρξη μεικτών τάξεων. Από τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκαν τα εξής:

1. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από περισσότερες γυναίκες εκπαιδευτικούς σε αντίθεση με τους άνδρες που συμμετείχαν σε αυτή και συγκεκριμένα, οι γυναίκες ήταν περίπου οι διπλάσιες.
2. Η ύπαρξη μεικτών τάξεων δυσκολεύει το εκπαιδευτικό έργο τόσο των γυναικών όσο και των ανδρών εκπαιδευτικών.
3. Η επίτευξη της σχολικής ένταξης των δίγλωσσων μαθητών σύμφωνα με την εκτίμηση των εκπαιδευτικών, μπορεί να πραγματοποιηθεί σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό.

Έτσι προκύπτει ότι αφενός η ύπαρξη μεικτών τάξεων προκαλεί δυσκολία τόσο στους άντρες όσο και στις γυναίκες εκπαιδευτικούς, αφετέρου οι γυναίκες φάνηκε να πιστεύουν σε αυτή τη δυσκολία με μικρό ποσοστό περισσότερο από τους άνδρες. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι το δείγμα της έρευνας δεν ήταν ίσο ως προς το φύλο, κάτι που πρέπει να ληφθεί υπόψη καθώς η έρευνα είναι ενδεικτική. Επιπλέον, απ' την έρευνα προκύπτει ότι άντρες και γυναίκες απάντησαν ότι μπορεί να επιτευχθεί αρκετά η ένταξη των δίγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο. Έτσι, αυτό που απορρέει από τα αποτελέσματα είναι πως σημαντική διαφοροποίηση στις αντιλήψεις ανδρών και γυναικών δεν παρατηρήθηκε και πως τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες πιστεύουν πως παρά τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν στο εκπαιδευτικό τους έργο με τη παρουσία δίγλωσσων μαθητών στη τάξη μπορεί να επιτευχθεί η ένταξη αυτών στη σχολική κοινότητα.

Μια σημαντική έρευνα που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί στο μέλλον θα ήταν να εξεταστεί η διαφοροποίηση της στάσης των εκπαιδευτικών ανάλογα με τη θέση εργασίας τους αλλά και τα χρόνια προϋπηρεσίας τους. Ακόμη, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με μεγαλύτερο αριθμό ερωτηθέντων σε ολόκληρο τον Νομό Αττικής και κρίνεται πως θα ήταν πολύ χρήσιμη, καθώς θα δημιουργούσε μια πιο σφαιρική άποψη για το παρόν θέμα. Τέλος, προτείνεται ως μέσο συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο σε συνδυασμό με τη συνέντευξη, ώστε να αναλυθούν βαθύτερα οι απόψεις των συμμετεχόντων.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Ζαφειρόπουλος, Κ.(2005), *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Κριτική

Νταλακούρας, Γ. (2014), Ο Δίγλωσσος μαθητής στο ελληνικό σχολείο. Γεωργογιάννης, Π.(επιμ). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση Ελληνικά ως δεύτερη ξένη γλώσσα* (364-372).Πάτρα:Συνεδριακό και πολιτιστικό κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών.

Πουρσανίδου, Α. (2016), *Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε δίγλωσσους/πολύγλωσσους μαθητές:Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών δημοτικών σχολείων της Ξάνθης*. Διπλωματική εργασία. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Θράκης.

Σακελλαροπούλου, Ε. (2007), Δίγλωσσία και τρόποι διαχείρισης της στην εκπαιδευτική πράξη, *Γλώσσα, σκέψη και πράξη στην εκπαίδευση*.Ιωάννινα

Σκούρτου,Ε. (2002), Δίγλωσσοι μαθητές στο ελληνικό σχολείο. *Επιστήμες Αγωγής*, Θεματικό τεύχος 2002, 11-20.

Σκούρτου,Ε.(2011), *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg

Τζίμας,Γ.& Λαμπροπούλου,Α. (2007), Απο την Ενσωμάτωση στην ένταξη και στη συνεκπαίδευση κωφών παιδιών στο κοινό σχολείο. *Σχολείο Ίσο για Παιδιά Άνισα* (241-247). Αθήνα: ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ

Τριάρχη-Herrmann. (2000), *Η διγλωσσία στην Παιδική Ηλικία. Μια Ψυχολογιστική Προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg

Χαμπίδης,Θ. (2011),*Ο ρόλος του φύλου(εκπαιδευτικού και μαθητή) στην εκπαιδευτική διαδικασία: η οπτική των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Διδακτορική διατριβή. Θράκη: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο.

Χαρίτου,Σ. (2008), Ένταξη παιδιών με ειδικές ανάγκες στο γενικό σχολείο. Η καινούργια πραγματικότητα στο ελληνικό σχολείο. Ο ρόλος της φυσικής αγωγής στη διαδικασία της ένταξης. Κουτσούκη,Δ.(επιμ.). *Προώθηση προγραμμάτων φυσικής δραστηριότητας σε ειδικά σχολεία με στόχο την κοινωνική ένταξη μαθητών με κινητικές – πολλαπλές αναπηρίες* (23-33). Αθήνα: Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ

Ξενόγλωσση

Cohen, L. ,Manion, L. & Morrison, K. (2012), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Cumminis,J.(1999), *Ταντότητες υπό Διαπραγμάτευση- Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της Ετερότητας*.Αθήνα: Gutenberg

Hewstone.M.&Stroebe.W. (2007), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία*. Αθήνα: Παπαζήση

Hogg.M.A.&Vaughan.G.M. (2010), *Κοινωνική Ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

Ιστοσελίδες

Baker.C.,(2001) , *Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Στο: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b6/01.html (προσπελάστηκε στις 15/1 2016).

Βιογραφικά στοιχεία συγγραφέων

Η κ. **Κουτούση Αντιγόνη** είναι εκπαιδευτικός και ειδική παιδαγωγός σε μαθητές της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Έχει αποφοιτήσει από το Παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου καθώς και από το μεταπτυχιακό τμήμα της Ειδικής (Ενιαίας) Εκπαίδευσης του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου της Κύπρου. Εργάζεται 3 χρόνια σε ιδιωτικούς φορείς της εκπαίδευσης στο νομό Αττικής. Στοιχεία επικοινωνίας: adigoni.koutousi@yahoo.gr.

Ο κ. **Γκαρβέλας Κωσταντίνος** εργάζεται ως Ε.ΔΙ.Π. στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Από το 2010 είναι διδάκτορας του Τομέα Παιδαγωγικής του τμήματος Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Έχει διδάξει τη γερμανική γλώσσα στη δημόσια πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ιδιωτικό Γυμνάσιο – Λύκειο, σε δημόσια ΙΕΚ και στην ιδιωτική φροντιστηριακή εκπαίδευση. Παράλληλα είναι μέλος ΣΕΠ του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου ενώ υπήρξε επιστημονικός συνεργάτης του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, του ΤΕΙ Ηπείρου και της ΑΣΠΑΙΤΕ. Τα κύρια ερευνητικά ενδιαφέροντα του αφορούν τη γλωσσική διδασκαλία, την επικοινωνιακή προσέγγιση, την κοινωνιογλωσσολογία και την Παιδαγωγική. Στοιχεία επικοινωνίας: garavelask@yahoo.gr.